

Margriet de Moor

VIRTUOZ

prevedla
Tanja Mlaker

PROLOG

Nekega dne je iz naše vasi izginil deček. Gasparo Conti je imel bled otroški obraz, bil je debelušen, toda tako ljubeč kot cvet ločja, in kadar je bos tekal po odročnih vaških poteh z rogovilasto vejo v roki, je njegov glas, njegov klic zvenel prav tako kričavo kakor glas katerega koli dečka v Kampanji. Bela srajca, hlače do kolen, oblačila, ki bi jih njegovi bratje ali bratranci brez pomislekov ponosili. Njegove zlato pikčaste oči. Izginil je pri enajstih letih, potem ko sta moj in njegov oče celo noč kartala.

Vas se imenuje Croce del Carmine in naša hiša je bila na zahodnem robu vasi. Vila je imela dve nadstropji, na strehi je bil stolpič in na zunanjem stopnišču si se lahko po treh straneh spustil na zemljišče s cipresami in divjimi breskvami. Nekoč je moral ta kraj izžarevati blaginjo in prefinjen okus, toda v svojih spominih vidim zaprte naoknice in zaprti čembalo ter slišim pokanje v butarah vej, ki so bile pozimi zložene pod arkadami pomožne zgradbe. In seveda se spominjam sobe s pogledom na zahod, kjer sta moj oče in Benedetto Conti sedela za igralno mizo. Bil je julij. Okna so bila odprta. Zrak, ki je v brezvetrju prodiral v hišo, je zagotovo vseboval sled vulkanskega dima. Z bledim obrazom je Benedetto Conti čakal vložek, s katerim se je lahko ta noč na mah izbrisala.

»... Operacija Gaspara.«

Naslednjo nedeljo je moj oče ostal doma in sobarica Faustina me je odpeljala v Santa Monico. Ko sva stopali po glavni ladji do sprednjih klopi, so že peli *Glorio*. Skupinica žensk se je umaknila pred nama. Faustina me je potisnila v neko klop in se sklonila, da bi s hitrim gibom pogladila mojo novo obleko z motivom velikih zlatih ptic. Pogledala sem na kor. Štirje rdeče oblečeni dečki so se spustili s stopnic oltarja, da bi na desni strani orgel v soju svetlobe zapeli štiriglasni motet. Vse sem poznala.

Gaspara, prvega soprana, so zamenjali.

Najprej nisem čutila ničesar. Prisluhnila sem z vso strokovnostjo svojih desetih let in kompozicije z dobro orgelsko spremljavo

mi ni uspelo takoj prepoznati. Določeni harmonski toni so manjkali. Štirje glasovi so prepevali z mladostnim ognjem in maestro je pokazal, da bi svoj *Laudate* kar z lastnimi rokami dvignil kvišku, če bi bilo treba. Toda jaz sem nehote pomislila na jesenski dan, mračen in oblačen, ko ni niti svetlobe niti sence. Tedaj me je nenadoma obšla meni neznana otožnost in groza, kakor da bi se mi v prsah nekaj zdrobilo. Vtem ko sem sklonila glavo, sem se zavedela, da je bilo mojemu očetu znano, da maša to nedeljo ne bo vredna poslušanja.

»Hočem, da mi poveš, kje je Gasparo,« sem rekla, ko sva s Faustino oddrsali skozi portal.

▪ 6 Faustina je stegnila roko, da bi se dotaknila blagoslovljene vode in se prekrizala. Potem je rekla: »Verjetno je bolan.« Ampak še naprej sem strmela vanjo, ne da bi naredila en sam korak, tako da je morala reči: »Slišala sem, da je v Norcii.« Zatem je stišala glas in mi začela pripovedovati, da se je v Norcii rodil Benedictus, opat, ki je bil tako izjemno svet, da ni umrl kot običajni ljudje leže v postelji, marveč stoje na obeh nogah, z očmi, uprtimi v Marijo. Poslušala sem, vedoč, da me zavaja, a zaradi njenega tihega glasu je moja pozornost zablodila drugam. Položila sem svojo roko v njeno in se poslušno pustila odvesti domov. Norcia, sem kdaj pa kdaj zaspano pomislila, in to je bilo tudi vse.

A vendar mi je ime tega kraja pozneje odmevalo v ušesih kakor skrivnosten in vznemirljiv refren. In nekaj let zatem sem se začudila, ko sem izvedela za operacije, ki jih tam, v Norcii, spretno izvajajo.

Deček ne sme biti starejši od dvanajstih let, dvanajst let je meja, toda za petje izbranega fanta že precej časa pred tem ne smejo izgubiti izpred oči. Samo poznavalec lahko vidi, da postaja oblina čeljusti bolj koščena. V očeh se lesketa utrujenost, ki izdaja, da koža in kri začenjata iskati. To je prelomnica. Ustnice in lica so še kakor pri otroku, ampak v gibih je mogoče opaziti nerodnost, ki je odločilna: jutri bodo zapregli konje. Poseg v Norcii ni posebno zahteven. Samo eden od štirih dečkov umre. Kirurg hoče odstraniti semensko povescmo in moda, ne da bi poškodoval še kaj drugega. Kadar se to posreči – in tako se zgodi dostikrat –, se otroku po zacelitvi rane povrne njegovo telo in vse njegovo veselje do življenja. Zrasel bo in žleze, ki so mu ostale, bodo zaradi izrednih

okoliščin njegovemu organizmu priskrbele nekaj originalnih, nedolžnih, mikavnih posebnosti. Kožo, ki je mehka in skoraj brez dlak. Prsni koš, ki ima več kot dovolj prostora za izredno izurjena pljuča. In dovršeno izoblikovano grlo, v katerem se porodi glas neverjetne lepote, glas, ki človeka gane, ga omamlja, mu priča o nekem svetu izven sveta, vendar kljub temu pripada človeškemu telesu, tako kot vsak drug glas: topel, poln mračnega hrepenenja.

Poletje je minilo. Avgusta, v mesecu med dvema žetvama, so se prebivalci ob vznožju Vezuva zabavali in veselili. Ob zori so me dostikrat na čudovit način prebudili vozovi, ki so se mimo naše hiše vračali v vas. Glasovi so prepevali, igrale so violine in colascione, in sicer že od včeraj, ko so odšli iz vasi. Ljubim rana jutra. Skozi okna te po nosu poščegeta nov dan.

Nekega večera sem z očetom odšla na trg, da bi uživala ob nastopu skupine muzikantov iz Neaplja. Bil je praznik bibiana. V vasi je bilo polno dvosedežnih kočij in vozov. Spominjam se, da je moj oče že tedaj težko hodil, vendar se ni zmenil za oder s častnimi mesti, nad katerim so napeli platno. Sredi živžava množice sva gledala nastop in poslušala glasbo, ki je bila tako divja, da je spominjala na bes. Neapeljčani ne prenesejo počasnega tempa. Dve violini, dve mandolini in čelo so spremljali pevca in pevko, ki sta svojo kanconeto z najbolj nenavadnimi zasuki tona spravljala vedno višje. Oba glasova sta bila soprana. Kadar je dekle, ker je pač tako nanoslo, zapelo nižjo melodijo, je moški, *musico*, z največjo lahkoto še naprej proizvajal podivjani falzet. Okrog mene so ploskali in kričali, plesalo se je, noč je dišala po ognju. Ko je bilo pesmi konec, je nekaj ljudi začelo razpravljati. Slišala sem reči svojega očeta: »Zelo prijetno za uho.« Njegov glas je zvenel prijazno. Mislila sem, da bo skupino povabil k nam domov, kakor je to storil ob drugih priložnostih.

Toda naslednje jutro sem stala pri odprtih kuhinjskih vratih in videla, da so pečice hladne. Služinčad je brezizrazno hodila sem in tja. In edini instrument, ki so ga tisti dan uglasili, je bil majhen klavičembalo iz cedrovine, na katerem sem v tistem času sama vadila Scarlattijeve sonate.

Moram morda poleg izgnanstva deliti tudi očetovo domotožje?

Želela sem si, da bi stala sredi praznične dvorane, medtem ko bi mi nekdo povedal čisto novo skrivnost. Želela sem si, da bi spet prišla na obisk moja sestra.

Prišla je. Neko lepo soboto je po poti k naši hiši pridrdrala kočija, ki jo je vlekle šest konjev in v kateri sta pod napol spuščeno streho sedeli dve nasmejani ženski: Angelica Margherita, starejša hči mojega očeta, in njena teta. V prvem trenutku me je oslepilo. Potem sem pogledala v obraz svoje sestre. Odrasla dama sedemnajstih let je čepela pred menoj, poljubila me je, me objela in videti je bilo, da hoče zdaj z nemirno sem in tja švigajočimi očmi v eni sapi izvedeti, ali se res dovolj smejim, dovolj jem, spim. Bila je lepa. Na skodranih laseh je nosila s petelinjim perjem okrašen klobuk v obliki kolača, kakor kak vinski trgovec.

▪ 8 Angelica Margherita, moja polsestra, je sedem let starejša od mene. Vsa njena mladost je bila namenjena pripravam na razumen zakon. Sama pa je imela drugačne misli. Odsotnost matere in raztresenost njenega očeta sta jo vzpodbudili k temu, da je na neko cvetno nedeljo odpotovala v Neapelj k mladi teti, ki je lepoto in veselje povzdignila v svoje življenjsko načelo. Po letu dni je moj oče spoznal, da lahko prihrani doto.

Zdaj je bila vsa hiša nemudoma na moč razburkana. Od kleti do podstrešja se je kričalo, naj odprejo omare in napolnijo karafe. V jedilnici je moj oče poslušal poročila svoje hčere.

Učila se je grščine. Razpravljala je o elektriki. Imela je pet francoskih oblek.

Teta se je sklonila naprej. »Od pomladi pleše kot balerina v gledališču Bartolomeo.«

V zrcalu sem opazila, da se je moj oče nejeverno nasmehnil.

Toda bilo je res. Pozno ponoči, ko smo šli v posteljo, mi je sestra razložila, kako se zoperstaviš papežu in lahko kot ženska plešeš v javnosti ne le na neapeljskih odrih, temveč tudi na odrih v Rimu. Bilo je otroško preprosto: preoblečeš se v to, kar si. V vrsti mladih plesalcev, ki s svojimi pobritimi in našminkanimi obrazi in z oblekami izražajo eksotično ženskost, se zmeraj znajde tudi kakšno dekle. Na glavi ima enako lasuljo kot fantje in nosi enako plesno obleko, pod njo pa, po predpisih, tesno oprijete hlače. Vendar je morda prav ona tista, ki s svojo prisotnostjo povzroči tako zaželeni dvom, vrtoglavico.

Angelica Margherita si je slekla srajco, kakor da bi si odstranila povezo z oči. Iz svoje postelje sem opazovala prizor še malce tresočih se prsi, mlahavih, rožnatih.

Rekla je: »Tam je lepo, resnično, verjemi mi, znoriš od veselja.«

Sledili so dnevi, polni sijaja in blišča. Ko sem se v družbi dveh žensk peljala po pokrajini na obisk k sorodnikom, sem se v kočiji naslonila nazaj, moje oči so tavale od konjev do neba in v ničemer se nisem razlikovala od velikega poblaznelega metulja.

Ja, toda enkrat sem slišala svojo sestro zamomljati: »Pojdi k hudiču.« Stala je med cipresami pred našo hišo. Skoraj je že padel mrak. Gledala je pročelje s stopniščem in naoknice kakor nekdo, ki že s pogledom prinaša nesrečo. Naslednji dan je rekla: »Pozimi ni tukaj prav nič zabavno.«

Kmalu zatem je spet odšla, skupaj s svojo sopotnico, da bi šla plesat na neki oder med žametnimi draperijami, v sceni, ki s svojo sanjsko arhitekturo kupol in v daljavi izginjajočih galerij povsem spremeni podobo sveta.

Jaz pa sem ostala v zapuščeni vasi.

Reči moram, da prihajam iz lepe vasi. Vse hiše, velike ali majhne, imajo dvorišča z rožami in pticami. In na tlakovanem trgu sredi vasi stoji cerkev s pisano poslikanimi orglami, ki jih imenujejo Divina Pietà. Vas živi od sonca in od zemlje, ki jo je pretil Vežuv in je zato vse prej kot revna. Grozdje, žito in sadje uspevajo v žvepleni pari, ki se v najbolj nenavadnih trenutkih dviguje iz lukenj v tleh. Nad hišami žari nebo in pod nebom se v daljavi kadi vulkan. Ta lepa vas je kraj konfinacije mojega očeta. Rodila sem se v izgnanstvu.

Ko je moj oče na začetku tega stoletja na velikem sivem konju odjahal v Španijo, da bi se bojeval za Filipa, zagotovo ni bil posebež. Neapeljsko plemstvo je podpiralo kralja Kastilje in Aragonije. Moj oče je odšel na čelu kakih sto dobro izurjenih vojakov, ki jih je sam plačal, da bi ubranil Katalonijo in neapeljsko kraljestvo pred Habsburžani. Kako visoko ceno je moral plačati za svoje dostojanstveno ravnanje! Ko se je po letu dni iz ognja in krvi vrnil v svoje rojstno mesto, je na strehi kraljevske palače plapolala zastava z orlom: Karel Habsburški je zavzel Neapelj. Avstrijec je blago sodil.

Mojega očeta in nekaj drugih baronov so pregnali na njihova posestva izven mesta.

Vila je spočetka doživljala dobre čase in vsa vas je zaslužila kar precej dodatnih novčičev. Vem, da sta moj oče in njegova druga žena, moja mama, prirejala spektakularne zabave. Angelica Margherita se spominja mask in iz zlate niti stkanih kostumov. Jaz se takih reči ne spominjam. Bilo mi je šele tri leta, ko se je moja mama kar tako na lepem, tik pred popoldanskim počitkom, z vzdihom zrušila na rožnata marmorna tla v svoji spalnici. Faustina, ki je bila pri njej, mi je povedala, da so ji glavniki iz želvovine, ki jih je pravkar potegnila iz svojih težkih črnih las, kar sami padli iz rok. Je v tistem trenutku iz naše hiše izginila duša? Nedvomno se je moj oče po tistem dnevu smrti polagoma sprijaznil s praznino izgnanstva. In nedvomno se je moral bolj kot kdaj koli prej zatekati k edini stvari, ki je na voljo človeku, tujcu v tem življenju. K omami. Igra, pijanost, zaljubljenost, glasba: srečni trenutki v svetu, ki ni tvoj. Moj oče je izbral kocke in karte.

Kolikokrat sem, zatem ko je sonce zašlo, slišala vstopiti v našo hišo prijatelje, rutinirane igralce, z željo, da bi se napotili naravnost v sobo s pogledom proti zahodu. Poznala sem zvoke igre *Trideset in štirideset*, zvoke *banco fallito*, in poznala sem s tihimi kletvicami prekinjeno tišino, ko so ob večerih včasih igrali *minchiate*. Sedemindvetdeset velikih kart, ki jih je poslikal Michelangelo, so hitro mešali in delili. Vložki so precej visoki. Vsak dolžnik zapiše svoje izgube na belo hrbtno stran karte. Moj oče je izgubil svoj denar in svoja polja, vozove, konje, portugalske novce. In imel je enega samega nasprotnika, kateremu se – le Devica ve, zakaj – ni mogel upreti.

Neke julijske noči vidim, da se na zunanjem stopnišču naše hiše pojavi Benedetto Conti. Za vežnimi vrati čaka moj oče. Moška si stisneta roko in se spogledata s praznimi očmi. Oba sta na preži. Z veliko zadržanostjo poiščeta družbo drugega, da se nato predata drzni, tako zelo osebni pustolovščini. V žgočem zraku, ki prodira v prostor skozi odprta okna, sedeta za mizo ter začneta piti in igrati poker. Ostaneta trezna kot hudiči v peklu. Mineta dve uri, tri ure, Conti izgublja. Tudi ko preideta na drugo igro s kartami, Conti še naprej izgublja žito, vino, zemljo, njegov obraz poblede.

V določenem trenutku dvigne pogled. Tudi moj oče dvigne oči. Njuna pogleda se srečata.

Je moj oče tedaj zaradi nepričakovane naklonjenosti usode začel razmišljati o drugih vrednotah svojega življenja? Nenadoma je bila neka zadevščina, ki jo je nujno moral urediti s Contijem.

»Prav,« je rekel po tihem. »Poskusiva ta položaj izničiti z enim samim preprostim vložkom.« Nasmehnil se je in si nadel potrpežljiv izraz.

Gasparov glas. Glas Gaspara Contija, ta neverjetni glas, ki je bil vodilni v pevskih zborih in ansamblih po celem našem okolišu, se je mojemu očetu že dolgo podil po glavi. On in drugi posvečenci so Contija opozorili na dečkovo prihodnost: bogastvo in ovacije. Toda mož je dajal vtis, da ga ta stvar prav nič ne gane, še huje, da se ga sploh ne tiče. S pomočjo svojih starejših sinov je skrbel za svoj vinograd in najmlajšega, ta čudež, pustil, da je še naprej mirno rasel. Rim ... Neapelj ... operne hiše po vsej Evropi ... Conti je zazelal ali zažvižgal med zobmi. Šele ponoči je za mizo, prekrito z zelenim blagom, pokazal, da je po svojem trdnem prepričanju rojen za zmago.

»Gasparova operacija.«

Conti je prikimal in položil na mizo karte, drugo za drugo, s palcem in kazalcem. Izgubil je.

Izgubil je in prav nič več ni moglo preprečiti, da ne bi deček izginil iz naše vasi. Najprej nisem vedela, kje sem pobrala misel, da je Gasparo odnesel s seboj nekaj mojega, da je ukradel nekaj, kar sem hotela ohraniti za vsako ceno. Potem se je vedno pogosteje dogajalo, da so mi misli odtavale in sem se spomnila bleščeče ure iz otroštva. Njemu je bilo enajst let in meni deset. Stal je pred polkrožnim cerkvenim zidom, jaz sem sedela na robu prve vrste. Skozi okna je prodirala v cerkev svetloba, ki je obvisela sredi prostora. Za en sam trenutek je zavladala popolna tišina. Tedaj se je na znak kapelnika začela arija. Izmenično z zborom je Gasparo pel arijo, ki je nisem slišala še nikoli poprej. Presenečeno sem sledila zelo tihe- mu začetku, dolgemu tonu in crescendo, ki se je razpel kot napeta svilena vrvica. Kaj se dogaja? So cerkveni oboki preozki? Zravnila sem se in gledala pojočega dečka. Kot da bi vedela, da si moram za leta in leta vtisniti v spomin njegove samovšečne rdeče ustnice, njegovo čelo, njegove lase, njegov koretelj s čipkastimi rokavi in

grlo, skozi katerega je lahko, ne da bi pokazal kakšno čustvo, spravi na dan zvoke, ki so me odpeljali v svojo smer ... Naklonjenost. Zaupnost. Povezave med dvema področjema. Zbor se mu je še zadnjič pridružil, ko sem šele dojela svoj položaj. Priprla sem oči in pomislila: O, kakšen nemir! Kakšno hrepenenje! Srečna sem.

Je bila to že tedaj zaljubljenost?

Mnogo let pozneje sem ga znova videla. Velikega moškega z zaobljenimi rameni. V otroštvu je odpotoval v Norcio, ne da bi vedel, da v polmraku svoje kočije vozi s seboj ljubezenski opoj neke deklice.

Ko sem dopolnila petnajst let, je bil čas, da se poročim. V naših krajih so ženske pri petnajstih najlepše, nikoli v življenju ne bodo lepše. Bila sem aristokratinja z vranje črnimi lasmi, ki mi jih je spletała sobarica Faustina in jih tako zvila v zeleno svileno mrežo, da so viseli natanko nad mojimi rameni. Imela sem vitek pas, velik nos in pod obrvmi, ki so segale vse do senc, oči, ki jih nisem hitro povabila.

Bilo je nekaj običajnega, da so me naučili latinščine in heraldike. Samoumevno je bilo, da so me vabili v ugledne hiše v sosesčini. Mlade ženske kakor jaz so prišle v oblekah z globokim izrezom, narejenih iz rožastega brokata. Prepevale smo. Improvizirale smo na čembalu. Po pozni večerji s svinjino v medu, golobom, jagnjetino, zajcem, ostrigarjem v pikantni rdeči omaki, rižoto, sladoledom, čokolado, torto in s prvimi češnjami iz sadovnjaka, zalivane s toplo vodo, so nas lahko zaprosili, naj zunaj med žumarami na terasi zrecitiramo kakšno lirično besedilo o bogovih in pastircah. To smo storile z osupljivo lahkoto.

Toda moja dota je polagoma skopnela.

Nekega dne je moj oče rekel: »Vojvoda Rocca d'Evandro je zaprosil za tvojo roko.«

Zasmejala sem se. »Berto!?!«

Moj oče ni niti trenil z očmi.

Berto, moški, ki si me je želel za soprogo, je bil hišni prijatelj, ki sem ga poznala že od ranih otroških let. Izhajal je iz družine advokatov, ki je razpolagala z neizčrpnimi sredstvi zaradi navade Neapelčjanov, da se kar na lepem, tako čez noč spomnijo kakšne zadeve s sorodnikom ali sosedom, ki da jo je treba izbrati, kar

lahko po sili razmer traja tudi več generacij dolgo. V mestu, kjer mrgoli princiev in baronov, je pravosodje bolj razvejano kakor v parlamentu v Parizu. Berto je posedoval kmetije in posestva, vozove in konje in palačo v ulici Via Toledo. Njegov vojvodski naziv je bil kupljen. Ko me je zaprosil, mu je bilo že več kot štirideset let. Poznala sem ga kot moškega z radovednimi, kot oglje črnimi očmi, ki so znale gledati naravnost skozme, kot da bi za menoj videle nekoga drugega in ne moje osebe.

Moja oseba. Moj bodoči mož mi je postavil dva pogoja. Naselila se bom na njegovem podeželskem posestvu pri Altavilli, kakšnih štirideset milj proč od mojega doma, in ne v njegovi hiši v Neaplju. V njegovi navzočnosti se ne bom dišavila ne z ambro in ne z mošusom. Poročila sva se nekega hladnega dne sredi zime.

O zakonskem stanu ne bo iz mojih ust nihče slišal žal besede. Nenadoma sem stanovala v bogati in urejeni hiši. Tam sem sprejemala svoje prijatelje, svojega očeta in svojo sestro. Faustino sem nastanila v kabinetu zraven svoje s freskami polepšane spalnice.

Ukazovala sem služinčadi, a prav tako rada sem jo povabila v svoj salon, kajti med služabniki so bili štirje odlični glasbeniki: dva kitarista, en čelist in en violinist. Predvsem s slednjim, ki je bil komorni strežaj mojega moža, sem preživljala fantastične ure, polne navdiha. Igrala sva Bacha iz Thuringena, beneškega Vivaldija in vse Corellijeve sonate za violino, pri čemer sva si dovolila to svobodo, da sva skladbo v mali terci tudi zaključila z malo terco, no ja, zakaj je pravzaprav tudi ne bi? Kadar je fant zaigral čudoviti Besozzijev solo, se je v salonu skoraj vedno pojavil tudi Berto. Zamišljeno je prisluhnil izvedbi mladeniča v belih hlačah. Vajena sem bila, da sta v najbolj nepričakovanih trenutkih oba odpotovala v Neapelj.

Dobro sva se razumela, Berto in jaz. Vseeno mi je bilo, da je bil pogosto nekaj mesecev zapored zdoma, to je spadalo k najini pogodbi. Toda kadar je sedel za svečnikom na čelu mize in se pogovarjal z gosti na svoji levi in desni, sem ga opazovala z naklonjenostjo. Gotovo niti ni bilo posebej nenavadno živeti v isti hiši s tem starim znancem in včasih, v največji vročini dneva ležati v isti postelji. Anatomija njegovega telesa in njegov telesni mehanizem nista razočarala moje vedoželjnosti. Pod njegovimi velikimi mehki rokami in med prigovarjanjem v temi so mi misli kmalu

odtavale daleč proč. Prav nič moteče se mi ni zdelo, ker je očitno prepoznal moje želje. To je torej pomenilo ljubiti. Navezala sem se na tiranijo panike in sreče. Tudi naknadno crkljanje mi je prijalo, občutek trudnosti, kakor da bi bila ležala z nogami na soncu.

»Saj menda nisi nestrpen?« sem neke poletne noči vprašala svojega moža.

Kajti namen je seveda bil, da se bosta ime in rod mojega soproga v prihodnje ohranila. Ko sem Bertu v začetku drugega leta zakona podarila hčer, se je velikodušno odzval. Otroka je vzel v naročje in se nasmehnil zehajočim majhnim ustom. Tri leta pozneje je prišla na svet druga deklica. Znova mnogo ginjenosti in ognjemet nad pomarančevci. Ne, ni bil nestrpen. Soprog je ponesel moje s smaragdi okrašene prste k svojim ustnicam in za več kot osem mesecev izgubil v katoliško mesto ob poganskem zalivu.

▪ 14

Cerkve ... procesije po ulicah ... škrlatna jadra, ki zaplujejo v pristanišče ... Neapelj me je začel pritegovati. Kadar mi je sestra pripovedovala o hišnih pročeljih, tapeciranih z damastom, se nisem razveselila, marveč sem odvrnila svoj obraz. »To mesto te v celoti zajame,« je rekla Angelica Margherita. »Spiš v njem in hodiš, jahaš, plešeš v njem. A vendar nisi nikoli in nikdar povsem prepričan, kaj se dogaja.« Moj pogled se je izgubil v zlato rumeni pokrajini na drugi strani okna in zaslišala sem zvonove, ki so začeli zvoniti sami od sebe, in kipe svetnikov, ki so po tihem govorili: enkrat špansko, potem spet neapeljsko. Zares moram tja, sem pomislila. Vendar nisem ničesar storila, dolgo časa. Ne da bi vedela, zakaj, sem še naprej čakala. Moj nemir in omahovanje sta se spremenila šele tedaj, ko so razveljavili pregnanstvo mojega očeta.

Nekega dne so se namreč v Neapelj vrnili Španci. Medtem ko so se evropske dinastije zapletle v novo nasledstveno vojno, je Karel Burbonski, sin španskega kralja, s svojo vojsko vkorakal v mesto. Majhen dobrodušen princ, ki je pripeljal s seboj slavno zbirko slik, je pregnal Habsburžane in zasedel prestol. Neapelj je ploskal. Po skoraj treh stoletjih je kraljestvo obeh Sicilij ponovno dobilo svoj lastni dvor. Kaj bo storil moj oče? Se bo vrnil na ta živahni kraj? Seveda se bo, kajne?

Oče je zbolel. Zmagoslavje v njegovih očeh je zelo kmalu izgini-
lo. Najprej je rekel, da bi rad še malo potrpel, ker je potrebno njegovo vrnitev pripraviti. Nato je menil, da zima precej dolgo traja.

Rekel je, da ne mara več jesti. Dala sem ga pripeljati v svojo hišo in poklicala nekaj zdravnikov. Vsak večer sem k njegovi postelji poslala dva kitarista, da bi mu zaigrala. Poskusili smo ga razvedriti. Faustina mu je drgnila noge in mu vtirala olje in vinsko rutico. Berto je pripovedoval o opernem gledališču, ki ga je v Neaplju dal zgraditi kralj, o ovalni fantaziji s šestimi nadstopji in s stotinami lož iz modrega žameta, katerih balustrade bodo opremili z zrcali, ki jih bodo osvetljevali soji sveč, tako da se bo simetrija prostora, ki so se je domislili, da bi ogrozili vsak občutek za čas in prostor, premaknila in postala zastrašujoča ... Moj oče je poslušal z mirnim nasmehom, toda nekoč je rekel, da noče več piti. Mislim, da je bila njegova smrt izgovor.

Nedolgo zatem sem odpotovala. V somraku zgodnjega jutra sem sedla zraven Berta v eno njegovih najlepših zeleno polakiranih kočij in se ozrla proti hiši. Že hip pozneje bom mahala, vse dokler moji hčerki in njuni pestunji ne bodo izginile na obzorju. Bič je počil. Smo pripravljeni? Nismo ničesar pozabili? Prekrižala sem se, Berto se mi je nasmejal, sklenila sva prijateljski dogovor. Zatem ko bom eno sezono preživela v Neaplju, se bom vrnila domov in znova zanosila. Če bo Marija tako hotela, bom rodila sina. Jutranji zrak je zavel mimo mojih čeljusti. Odšli smo s tremi kočijami; razen Faustine sem vzela s seboj tudi cel tovor lasulj in oblek.

Ciprese, vinogradi, nebo se je razsvetlilo. Na rdeči preorani zemlji je bilo mogoče razpoznati temne ptiče in pod skalo je spal pes. Kadar se spominjam tega potovanja, vem, da sem gledala pokrajino kakor uprizoritev. Nekaj se bo zgodilo. Ne kak običajen dogodek, nobena banalnost, ki je mirno čakala, da pride na vrsto, marveč nekaj posebnega, kar je bilo pripravljeno že prej. Nekoč sem mislila, da sta preteklost in prihodnost ločeni. To ni res. Ni zgodb brez citatov. Dogodki prestopajo iz enega časa v drugega. Medtem ko sem gledala čredo koz, ki so se spuščale po slemenu hriba, sem globoko zavzdihnila, začutila sem razburjenje, ki ga doslej še nisem poznala.

Seveda nisem mislila na Gaspara.

Toda kdor potuje na obalo, že dolgo prej začuti morje.

Nagovorim ga. V roko vzamem kozarec in stopim naprej, da bi začela klepet, kakršnega ne pričakuje noben normalen človek. Saj mi ne manjka navdiha. Polje navdiha sem. Vročica, ki bo zaenkrat še nekaj časa trajala, je izbruhnila pred nekaj urami v gledališču San Carlo, v trenutku, ko sem ga prvokrat slišala peti tukaj, v Neaplju. Sedela sem med možem in sestro v loži v drugem nadstropju in poslušala moški glas, ki je prekašal vse, kar sem doslej poznala in doumela. Nisem vedela, kaj se dogaja z menoj, svet je začel lebdeti. Začetek česa je to?

▪ 16

Počasi stopam skozi salon proti njemu, izogibam se hlačam in krilom, zadenem ob kristalno mizo, v zelenkastem zrcalu vidim sebe, kako zdrsimo mimo, z nenavadno svetlobo v očeh. Ko naju ne loči več kot meter, glasno rečem: »Gospod, zares čudovito ste peli!«

Samo za trenutek se odvrne od ljudi, ki ga obkrožajo. Ne da bi spremenil nasmešek na svojem obrazu, me ošvrkne s pogledom, jaz obstojim in ga gledam. Velik je, velika postava. Krepak, suknjič z napihnjenimi rokavi se mu precej tesno prilega okrog prsi. Njegove polne ustnice so prav tako deklinške in debele, kot se jih spominjam še iz otroštva.

Marija. Bog. Kako naj mu razjasnim vso težo tega položaja?

»Vaše arije so bile neprimerno prožnejše kakor tiste, ki jih je pela La Stradina.«

Zdi se, da se je zdaj ovedel, da bi mu morda lahko govorila o kakšni veličastni, izredni skrivnosti. Svoji družčini obrne hrbet in se mi nasmehne.

»La Stradina je cvileča psica,« izjavi.

Osuplo prikimam.

»In njene pasaže v šestnajstinkah so kratko malo grozne.«

Zlato pikčaste oči. Mehka brezhibna lica. In glas, tako monoton kakor naliv dežja v brezvetrju.

»... Vsak bedak ve, da je lahko trilec na dva načina lep. Toda izberi, prosim, v eni pasaži za *primo* ali za *gruppo*. Sam nimam ničesar proti *gruppo*. Gladko in hitro menjaš z veliko sekundo in ostale šestnajstinke ločiš drugo od druge kakor kapljice fontane. Toda prava mojstrovina je seveda *prima*.«

Znova prikimam. Svoj kozarec ponese k ustom in pijem, ne da bi odvrnila pogled od njega. Nadaljuj, pomislim. Še naprej govori svoje zmagoslavne besede, svoje tehnične razlage. Jaz pa čutim, da polzim v njegov zasebni svet.

»Ja, seveda, *prima*. To je stari trilec in verjemite mi, da ga danes ne obvlada več vsakdo. Narediš ga tako, da zelo blago in ritmično potiskaš zrak ven, in morda lahko sami začutite, kaj se potem zgodi, pod pogojem, da storiš to pravilno: glas se neverjetno hitro odpira in zapira in ton, v katerem prav nič ne spremeniš višine, se sprosti, izgubi svojo zadržanost in začne vibrirati.«

Ne trdim, da njegovim besedam ob tej pozni uri še lahko natančno sledim. A vendarle vem, da spadajo k tistim rečem, ki so me tega večera spravile v jok. Pravijo, da je glasba jezik, ki izraža nevidno, in da jo zato vsak razume. So apostoli tedaj ob binkoštih morda prepevali? Petje je dih, veter, Sveti duh. Dejansko nisem bila edina, ki je nocoj v svoji loži hlipala, vzdihovala in tonila v pijanost, ki razširi srce in omehča spol.

Zamišljeno gledam njegova usta.

»Ampak tisti slon ... hočem reči ... kako je ta žival za božjo voljo prišla na oder?«

V gledališče smo prišli okrog pol desete zvečer, predstava se je že začela. Medtem ko je trušč, za katerega nisem vedela, od kod prihaja, vznemiril moja ušesa, me je Berto odpeljal po dveh stopnicah do svoje lože; mimogrede je stiskal roke, prijazno mahal in me predstavljal rdečim oblekam, črnim plaščem, modro našminkanim vekam, oglatim lasuljam in skupinici fantov s presenetljivo dolgimi rokami in nogami. Če sem pogledala na stran, vrsto odprtih vrat lož, sem videla ženske in moške, ki so sedeli in pili in kartali, tako rekoč na robu kraterja ognja in luči.

V daljavi sem slišala glasbo.

Ko sva stopila v ložo, se je neka ženska z lasmi bakrene barve izmuznila iz objema nekega moškega, prelata, sem domnevala, kajti oblečen je bil v vijoličasta oblačila. Bila je Angelica Margherita.

Objela me je. »Sestrica,« je rekla. Njen vrat je bil topel. »Sestrica. Takoj sedi. *Primo uomo* lahko vsak trenutek stopi na oder in ugani, kako mu je ime.«

Čakala sem.

»Gasparino! Ne bodi presenečena. Rojen je v isti vasi kakor ti.«

»Gasparo!«

»Tukaj ga imenujemo Gasparino ...«

V soju sveč in zrcal sem se pogreznila v sedež.

Mislím, da tega večera ne bom kmalu pozabila, tega večera, ko me je od njega ločevala anonimna množica, ki je najprej kričala 'Hej, poglej!' in 'Tiho bodi!', nato pa z resno osredotočenostjo umolknila.

Gledala sem. Scena je bila vrt palače, v resnični velikosti, ampak z barvami in dimenzijami, ki so v tolikšni meri izstopale, da sem si nehote morala predstavljati, da smo v Indiji, v Indiji ali v Egiptu.

▪ 18

Poslušala sem. Orkester v orkestrski jami, ki so ga sestavljali dve vrsti godal, dva čembalista in skupinica pihal, je spremljal arijo drugega ali tretjega sopranista, pravzaprav niti ne tako slabega pevca, ki je imel vlogo obupane princeze. Toda oči in ušesa in nenadna kretnja enega od čembalistov niso bili namenjeni njemu, kajti, o vsemogočni Bog, na odru se je prikazal prvi pevec, tam, v bežišču palm in skal, je resnično prišel na oder *primo uomo*, in to na konjskem hrbtu. Za hip sta bila konj in pevec videti mistično velika. Potem je žival stekla naprej, mimo statistov in baletnih plesalcev in tako tesno mimo drugega ali tretjega sopranista, da je fant, medtem ko je iztisnil še zadnjo vrsto trilcev, komaj uspel pravočasno odskočiti. Izbruhnil je viharen aplavz. Gasparo se je priklonil, še v sedlu, in potem s kretnjo roke zaukazal tišino. Nato je razjahal, da bi z mirnim nasmeškom stopil še bližje k občinstvu; oblečen je bil kakor vladar.

»Tako lep je,« sem slišala vzdihniti Angelico Margherito ob sebi. »Tako grozno lep.«

No, to je bilo res. Na začetku sem si tudi jaz s poznavalskim očesom ogledala sopranista v njegovem srebrno tkanem kostumu. S črno obrobljenimi očmi se je oziral okrog sebe, vtem ko je korakal po robu odra. Zaprl je pot drugim pevcem. Pozdravil je svoje prijatelje v stranskih ložah in se porogljivo nasmehnil v smeri zakulisja, kjer je, kakor je vsak vedel, že stala pripravljena La Stradina

za naslednji ljubezenski duet. Potem se je moja pozornost premaknila. Predigre je bilo konec. Tam je bil glas.

Pravijo, da je stvaritev prevelika za ljudi, prevelika in premračna, in da si je človek zato, natanko iz tega razloga, izmislil jezik. Jezik, besede in povsem na koncu teh besed glasbo. Božja stvaritev, raztopljena v napitku, ki ga je naredil človek. Gasparo je začel svojo arijo visoko. Mehki, dolgo zadržani in ves čas naraščajoči ton je bil vsaj dvojno črtani fis. Poslušala sem ga brez posebnih misli. Gasparo je pel besedilo, ki smo ga vsi poznali. Alessandro odide s svojo vojsko v Indijo. Tam premaga zelo plemenitega Pora. Obupana Porova ljubica poskusi pri Alessandru izprositi milost. Z njim ima najlepše možne razgovore. Navsezadnje dobi Poro nazaj svojo deželo, svojo drago in svobodo.

Ali lahko pretakamo solze zaradi te spletke?

O tem bo odločal pevec. Hočemo, da je zvok te strasti visok, visok in izredno virtuozen. Želimo si umetniško oblikovane ekstaze. In potem lahko jočemo, ne zaradi zgodbe, marveč zaradi nas samih. Potem nas napolni veselje. Naj nam krepost in ljubezen vendar padata z neba!

Skoraj je že zaključil svojo arijo. Orkester je molčal. Pevec je začel zadnjo kadenco. Brez vidnega napora, brez enega samega zastanka svojih pljuč, s tem indijskim vrtom za svojim hrbtom, s tem rdečim nebom nad glavo je proizvedel celo vrsto trozvokov silovite moči in hitrosti, nato pa pustil, da so prešli v tako vratolomno serijo zabijajočih triol, da občinstvo, noro od nakopičene ljubezni, ni več zdržalo. Še preden je pevec zaključil mojstrovino, so se zaslišali klici.

»Gasparino, ljubimo te! Ljubimo tvoje grlo in tvoja usta!«

Rože in na roko napisani soneti so poleteli po zraku in padli na oder.

Kje sem bila jaz? S koticom očesa sem se ozrla okrog sebe. Videla sem Berta, osamelega od užitka, Angelico Margherito, napol nezavestno v naslanjaču, in ozke ustnice prelata, ki so momljale 'Pri hudiču!'.

Znova koloratura. In portamento, še nežnejši od zraka. Tedaj, v delčku sekunde, je pevec zajel dovolj zraka, da zapoje zadnjo neizogibno vrsto, zadetek sreče in bolečine v polno, ki si ga lahko čutil vse do največjih globin svojega telesa.

Mimo. Konec čara. Radostno vzklikanje. Zmedeno so orkestrski glasbeniki znova položili uho k violini.

Z odprtimi očmi sem izgubila glavo.

Napočila je noč in vse se je nadaljevalo. Nepopisno razvajeno občinstvo se je izpopolnjevalo v umetnosti sanjanja. Najprej nisem vedela, zakaj se počutim kakor posebnejš. Kaj se ni zdaj tukaj vsak ukvarjal z istim svetom? Z bogovi v pumparicah in z lasuljami z dolgimi kodri? Z vozom, polnim hudičev, ki se je spustil z neba? Nastopil je še neki junak, ki je v krvavo rdečem plašču pobil zmaja, medtem ko je izčrpno improviziral na vse tone kromatične tonske lestvice ... In na odru so bile fantovske ženske in požensčeni moški in vprašanje spola, ki nas dokončno zavede na napačno sled.

▪ 20

Pozornost občinstva je nihala, navsezadnje so v gledališče prišli tudi zato, da pijejo in kockajo in vmes še malo zaspijo. Živa duša se ni zmenila za bas in tenor. Od treh ženskih glasov je bila znosna samo La Stradina. Ko smo slišali, da se je znova pojavil na odru Gasparino, smo v hipu pozabili na golobe, polnjene z gostim rdečim želejem, in odhiteli iz jedilnice. Naslonjena na balustrado lože sem preiskala oder v daljavi in dejansko je stal tam kastrat, v siju svoje lepote je z zdolgočasnim obrazom lupil pomarančo. Šele ko je La Stradina zaključila svoj del parta, je stopil naprej.

... Glas in potem še telo. Najlepše in najlažje od vseh stvari, ki jih je dal Bog v kontrastu s težkim moškim telesom, ki je večje od šestih čevljev. Ljubim take paradokse in v tem se prav nič ne razlikujem od šestih ali sedmih prijateljev in novih znancev, ki so to noč v naslanjačih za mojih hrptom skoraj umrli do sreče. Ljubimo dvome, vprašanja in predvsem ljubimo užitek. Tvoje telo je to, kar si, in vse znanje se začne s hrepenenjem. Po čem drugem kot po užitku?

Tedaj sem si nenadoma položila roko na čelo, najjasnejši od vseh mojih spominov je ponovno oživel in prav ta me je sedaj ločil od vseh drugih obiskovalcev v tej operni hiši: deček, stoječ pred cerkvenim zidom v soju luči, poje. Jaz sem tega pevca nekoč že slišala. Od vseh tukaj navzočih sem bila edina, ki je poznala ta trenutek, ki ga je ohranila, mu preprečila, da bi izpuhtel, in ga zato zdaj z največjo lahkoto znova vključila v svet. V čem je bila razlika

med tedaj in zdaj? Vse okrog mene mi je govorilo: nobene razlike ni. Nič več kot dih, zvok, preskok oktave, pri katerem skoraj ne moreš razlikovati dvojnega števila vibracij ...

Z rokami sem potipala za svojim hrbtom, saj se mi je vendar malce zvrtilo v glavi, in našla svoj stol. Kajti – Marija, pomagaj mi – v enem samem intervalu je bilo vse, kar sem vedela o ljubezni, ja, v tem je bilo tudi njegovo potovanje s kočijo na medicinsko kliniko v Norcii. Tvoje telo je to, kar si, sem pomislila in ta misel se mi je podila po glavi ostanek noči z nezmanjšano strastjo, celo tedaj, ko je na odru izbruhnila vojna in je na stotine konjenikov, pravih vojakov in ne svojati, ki so jo pobrali v cestnem jarku, pogrnalo na odrske deske konje iz kraljevih hlevov, se postrojilo za bitko in so vojaki med crescendom trobent in pavk začeli udarjati drug po drugem.

Kako naj ti pojasnim, da sem tukaj, skrita, ločena od tebe z zaslepljujočim odrom?

»V smrtni stiski sem,« sem rekla Angelici Margheriti, ko je bilo konec predstave.

Skupaj z množico sva se spuščali po stopnicah. Prijela me je za roko, mi rahlo stisnila prste in me opazovala od strani.

»Takoj moram govoriti z njim.«

Razumevajoče se je zasmejala. »Še nocoj?«

»Najpozneje nocoj!«

»Pridi,« je rekla. »Zadihaj že. Vem, kje ga lahko najdeva.«

Ko sva stopili na plano, nama je naproti zapihal novembrski veter. Nadeli sva si plašč, Bertov kočijaž in služabniki so naju čakali, ampak Angelica Margherita se je poželjivo zastrmela v temo.

»Saj je čisto blizu. Medve greva peš,« je odločila in spremstvo enega od služabnikov je sprejela šele tedaj, ko je zagotovo vedela, da mož ne bo prižgal svoje ročne svetilke.

»Samo kratek sprehod je,« je rekla izredno dobre volje in me potegnila s seboj za vogal. »Vem, kam je nocoj povabljen, in vem tudi, da bo prišel.«

Zdi se mi, da sva takoj zašli. Zavili sva levo, desno in to še nekaj časa počeli. Moja sestra je hodila zelo lahkotno in hitro in brez velikih težav sem se prilagodila njenemu koraku, presenetljivo, kajti uličice so bile netlakovane in zelo mračne. Samo ob vznožjih Marijinih kipov, ki si jih videl na vsakem uličnem vogalu, smehljajoče

se in z očmi, obrnjenimi navzgor, so goreli izredno majhni rdeči lampijoni. Vsakokrat sem se ozrla h kipu in pozdravila; in ko sva odhiteli naprej, se v tem labirintu senc nisem počutila prav nič ogroženo. Naravno stanje noči je tema in videti je bilo, da tako mislijo vsi na ulici, kajti nihče od tistih, ki sva jih srečali na svoji poti, bodisi posamezniki bodisi skupinice, bodisi počasi drsajoč bodisi hiteč z velikimi koraki mimo zidov, ni nosil pri sebi luči. In tistikrat, ko se nama je z nekega majhnega trga približeval izdajalski soj svetilke, me je Angelica Margherita povsem instinktivno potegnila na stran. »Ugasnite svetilko!« je tako glasno vzkliknila, da je preglasila veter, nakar je drugi hipoma ubogal.

▪ 22

Toda oči se navadijo na temo. Na široko jih razpreš in kaj kmalu odkriješ nianse in odtenke tega, kar se dogaja. Izkazalo se je, da gre za običajne stvari: ljubezenski objemi, beračenje, poslovne transakcije, igra, rop, izsiljevanje in različne vrste spanca. Od množice postav, ki sva jih videli ležati, jih bo večina pri dnevni svetlobi lahko povedala svoje sanje, toda neki človek, oblečen v plašč, prešit z zlato nitjo, iz katerega je ravno kot sveča molel ročaj noža, jih ne bo mogel.

Seveda sem že zdavnaj opazila, da je služabnik, ki naju je moral pospremiti, izginil v neznano.

»Toliko bolje,« je pripomnila Angelica Margherita. »Kaj pa ti pomaga. Pogosto sem se že potikala tukaj in še nikoli nisem imela razloga, da bi poklicala stražarja. To je lahkoživo mesto, ki ga stražijo ženske. *Primo* imamo Marijo, in *secondo* ...«

Umolknila je. Ozrla se je okrog sebe in imela sem vtis, da pozorno nekaj posluša. Stali sva na vogalu uličice, ki je vodila do revnega trga. Videla sem obrise koč in barak. Slišala sem udarjanje jader, oglašanje goveda, veter je pihal z morja. Tedaj za nekaj trenutkov nisem vedela, kaj se mi dogaja, kajti poleg vetra sem zelo razpoznavno zaslišala drobce pojočega ženskega glasu.

»... *secondo* imamo sireno. Kadar veter piha z morja, pride v mesto zato, da vsakemu kamnu, vsaki strehi potoži o svojih ljubezenskih bolečinah.«

Zgodbo sem seveda poznala.

Sirena se imenuje Partenopa. S svojo sestrico sedi na vrhu skale visoko nad morsko gladino in za hip bi človek lahko celo pomislil, da gre za idilične razmere, kajti nebo je povsem modro in trava